

ACC. N:R M 10732:1-10.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Ivante Skåhle
Härad: N. Åsbo Adress: Perstorp
Socken: Perstorp Berättat av: äldre personer
Uppteckningsår: 1948 ^{uppt.} Född år 1891 i Färingtofta

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Prestaver.

s. 1-6.

Lu F. 60.

Att gå med stjärnan.

s. 7-8.

N. M. spec. 193.

Diverse julseder.

s. 9-10

Lu F. 22.

Skriv endast på denna sida!

Prestaver. (L. U. F. 60.) 11

I Perutorps skn. förekommer numera allmänt prestaver vid alla begravningar. Med prestaver menas utestående de svarta förbehängda stängerna. Bärarna kallas de prestaverande. Någon äldre benämning okänd.

Prestaver ha förekommit här, så långt någon minns tillbaka. Bruket ursprung och tidigaste förekomst okänd.

Stängerna äro runda, helt svarta, 2,65 mtr. långa, samt upptill försedda med runda knoppar från vilka o. a. fjädrar långt krusflor nedhänger.

Prestaverna ägas av kyrkan och ha förr alltid utlämnats av kyrkovärdarna, numera kan de erhållas genom kyrkans vaktmästare. (Skiss: se baksidan.)

Numera utlemnas prästaverua till varje ²¹
begravning vid anfordran härom. Längre
tillbaka i tiden, t. o. m. i min minnestid,
synes ej alla ha öfverutit denna heders-
bevisning. Ty enligt förmenande skulle nog
prestavering vara riktydigt med ett för-
samlingens — kanske tidigare enbart kyrkans
— hederserkännande af den döde. Möjligen
för en godkänd levnad. Troligen spelade dock
den sociala positionen och finligt välständ
en viss roll; i varje fall prästaverades ej
vid fattighjorns, backstugusittares m. fl. be-
gravningar. såvida ej den döde var en god,
bärgen familj, vars efterlyyande medlemmar
krävde gälden. ej blott för ^{den} döde utan för sig själf.
Vilken skriftlig bestämelse angående detta är
ej känd; äldste kyrkostämmos protokollet kunde
kanske ge upplysning härom. Belägligt nog

ha en del kyrkoarkivalier förkommit vid
brand, varför många och mycket förblir okänt. ²

De prestaverande utses helst bland äldre
värdiga och ansedda församlingsbor: nämnde-
män, kyrkosördar, e. d. gärna någon sådan
från den avlidnes egen by, eller ur "ligaved",
vilket för oftast omfattade de byar som
hade rusthåll gemensamt. Att nära ställning
prestaverade förekom sällan. Jäte för: åtmin-
stone.

Beträffande klockars närvaro och funkti-
on vid begravning, så är i varje fall känt
från gämgna tider, att rusthållets klockt när-
var, iklädd full parad, och helst stående på
1. kvagnen bredvid kisten, alldeles särskilt
om den döde var klockens egen rusthållare.
Hans plats vid graven var då vid fot-
ändan av kistan.

Var den avlidne själs knekt; bars han av 4
de närmast boende knektarna i det s.k.
Korpralskapet. Vid hans grav krädes det
av migot, troligen skrivet hederskode, att
rusthållaren stod vid kistan följande ute
vid gravan.

De båda prästverande gå i bredd fram
för kistan. I likföret öka först de prästa-
verande, därefter kommer liksaguen, sedan
de närmaste släktingarna, varefter komma
alla de övriga i viss rangordning, det inte
bara hemmanstal o.d. är avgörande, utan
också skjutsarnas utseende har en viss be-
tydelse, hästar, vagnar, seldor o.d. Atminstone
var så allmänna seden förr. Någon viss
person var utsedd att ordna likföret, ibland
var samma person traktör vid gravölet.

Här det gick till så långt tillbaka som

vär den döde bars hela vägen från sitt 5.
hem till gravsten, utom ingen längre. F. 1860
-70 talet bars en dödfria Fjärhus till Färing-
tolla kyrkogård, min morfar berättade att
det tog 6-7 timmar, ty det var vinter och så
djup snö, att nedanför Wingstorp gick man
tvärs över åkrar och gårdar. Alla vägar
var i igensnöade och osynliga.

De prestaverande stå under hela jordfäst-
ningsakten, på var sin sida om huvudändan
av kistan, med den officierande prästen
mellan sig, gå sedan före bärarna ut ur
kyrkan och markera med stavarna huvud-
ändan av gravsten. Vid stående stödja de
nedre ändan av stängerna mot marken,
resp. kyrko- eller kapellgolvet, vid gående
hålla de stängerna något upplyftade. Somliga
bära dem lätt tryckta mot överkroppen,

andra åter bära dem framför sig igen ett 6
ljus. Båda varianterna iakttagas ^{både} förr och nu.

De kistan välts till botten, och de kring
graven stående blotta sina huvuden / de
vanliga u. b. / sänka de prestaverande
sina stänger samt: digt ned mot graven,
behållande huvudbonaden på, varefter de
åter råta upp prestaverna, och bli kvar-
stående så länge sorgestiken pågår. d. v. s.
tills de närmast sörjande avlägsna sig.

Prestaverna användes utskutande vid
begravningar.

Bigot minne av graskors i likprocessi-
onen är inte känt i dessa nejder.

ACC. N:R M.10732:7.

N.M.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Att "gå med stjärnan" (specialfr. 197. H. 0. / 1)

Detta bruk lär nog aldrig ha förekommit i Perstorps sk. sj. heller någon "Staffanssjunging" eller "Lussefirande". På vida nu inte det s.k. "julaspökandet" vid trettonhelgen, kan vara en motsvarighet, av art eller variant till rubricerade julsed.

Detta "julaspökande" förenas samtidigt med de religiösa väckelserna i bygden och förekommer i likhet med "jultskjutandet" endast sporadiskt i början av 1900-talet.

Man klädde ut sig i gamla, brokiga kumport, sörtade eller maskerade ansiktena, någon hade en ut- och invänd skinnpöts på, andra öfer vita skjortor löst hängande utan på kläderna. Höga hattar och topplador. Ybland lyktor på stänger, eller - längre bakåt i tiden - s.k. röstlyktor = en ljusstämp i

en stor urholkad rodd. Det var som re. 2
get ungdomar som spökade, dröngar och
ungkarlar, sällan kvinnliga deltagare.
Man hem sökte grannarna i byn, ibland
också grannbyarna. Man pirade, ljög och
skojade. Det hela gick ut på förskötsel,
samt för att bli bjuden lite extra förtäring
en sup eller två som oftast.

Någon julstjärna förekom ej, ej heller någon
speciell sång eller visa.

En 75-års gammal, Karina Månsson, barnfödd
i St. Olofstrakten, numera bosad på pensjon-
ärshuset Ekeröd. Höör, sjöng en sådan
gammal visa med många verser för mig en
gång, har tyvärr blivit av med texten och glömt
melodin. Hon hade varit med att "gå med stjär-
nan" i barndomen. (I händelse någon upptäck-
tare i trakten vill besöka den minnesgoda
gammalen, vill jag nämna: hon firar sabbat på
lördagar, vill ej sköras etc.)

Julbråk.

(L. U. V. 22.)

- 3/ Julbock okänd. Julkante med julklappar
ej äldre på platsen än 1910-1915. Tunga
julsångare, stjärngossar, Staffans siser.
Första Lucia i Perstorp (privat) 1925.
- 5/ Bruket av julkrabba i hemmen frörligen
ej över 10 år på platsen
- 6/ Första julgranen på torget i Perstorp är
1927. Årstadkomrs genom privat insamling
hos kringliggande affärer och hantverk-
are. Sedan köpingen tillkom bekostar denna
granen och belysningen.
- 7/ Första adventsstjärnan med ljus observer-
ad 1943-44.
- 8/ Sista torgdagen före jul saluföres på
torget: julgranar, julris, julkrävar, jul-

enar, mossor och lummer till gir-längor och
 uppsatser, firat om de vanliga forguvarorna
 9/ Pappershandlande, besättningsafförer, stöjd
 och diversehandlarna ha de senaste åren
 förvärat nyheter i julpynt alldeles okejdat.
 Fara är för-konden att denna överväldigande
 mängd pynt svarare för bort-gammaldags
 julstämning, i stället för utökande och befestan-
 de av det lilla som finns kvar. Jultowntar och
 julböcker i papper, garn, trä m.m. bord-
 löpare, bonader, advents stjärnor i papper,
 bords- och vägg- och tak- och lampprydnader
 i ett stort färgen, former och material. Alla dessa
 speciella ljusstakar, kandelabrar, ljuskronor
 i trä, kolon, keramik, smide m.m.

Blomsterhandlarne ha utökat med speciella
 julblommor, samt korgar, skolar, grytor för
 juluppsatser, dels ~~med~~ ^{för blommor, dels för} mossor, kottar och artifici-
 ella prydnader. Ävensom julkronor och kors
 för ankörigas gravar.